

Maj-november 1843

FAKTA

Dato:
Maj-november 1843

Sidetal:
269, 270, 271, 272, 273, 271, 274,
275

Dagbogens placering:
Thorvaldsens Museums arkiv,
inspektørens skrin, nr. 1

Ophavsmand/nøgleperson:
Christine Stampe

Generelle kommentarer:
Dette dokument er en del af det originale manuskript til Christine Stampes erindringer om Thorvaldsen. Afskriften af hele manuskriptet omfatter i alt 60 dele. Denne del er nr. 51.

OBS Dokumentet er også udgivet i Arkivet, Thorvaldsens Museum. Her findes den senest opdaterede udgave.

Læs mere om nærværende online-udgivelse i artiklen Manuskriptet til Christine Stampes erindringer om Thorvaldsen.

Omtalte personer:
G. Borup
Caroline Amalie
Christian 8.
H.N. Clausen
Frederik Christian Danneskiold-Samsøe
Georg Ernst Harzen
Carl Wilhelm Heideck
C.A. Jensen
Wilhelm Marstrand
Ernst Meyer
Elisa Paulsen
Fritz Paulsen
Susette Schouw
Christine Stampe
Bertel Thorvaldsen
C.F. Wilckens

RESUMÉ

Christine Stampes manus til sine erindringer om Thorvaldsen. Dette er 51. del af i alt 60.

TRANSSKRIFTION

- 269 -

22

N 1

nu forlod vi byen¹ og jeg havde flitig Brev² fra Thorvaldsen hvor han længes efter at komme ud, dog Paulsen er altid farlig syg, endelig Døer han³, og en 14 Dage efter⁴ tog jeg ind at hente Thorvaldsen, man havde skrevet mig til at han saae daarlig ud og trængte til at komme fra al den elendighed; jeg fandt ham sittende i sin Kanapee⁵ med Hænderne i Skiødet, og saae rigtignok meget forknyt ud da jeg kom, studsede han, og blev et Øieblik Glad, men saa sagde han strax[: "jak Du⁶ vil finde mig 10 Aar ældre, jeg har slet ikke haft det godt siden du reiste, og duer ikke til at see al den elendighed, og høre disse Klager, og denne Jamren, jeg er snart selv daarlig deraf,["] dog jeg talte munter til ham og opmuntrede ham efter en Halv time var det atter et andet Menneske og han sagde selv, da jeg havde faaet ham ved Narrestræger til ret hiertelig at lee, ["]det ville jeg have troet umuligt at jeg kunde lee igien, og nu føler jeg mig alt et andet Menneske,["] nu spurgte jeg ham om han vilde tage ud paa Landet⁷ med mig, og der var intet i Veien, blodt maatte vi reise samme Dag, sagde han

- 270 -

23

["]thi i Eftermidag vil min Datter⁸ have mig med ud til Gientofte hos Jensens⁹, og der bliver det da atter bare bebreidelser, og lamentationer og jeg gruer ordentlig derfor,["] dog mine Heste havde gaaet om Natten saa maatte de dog hvile; men det hialp ikke, han vilde ikke bie til Næste dag, altsaa bestemte vi at tage extra fra Kiøge; men nu maatte Thor hen til datteren for at sige hende at han ikke tog til Gientofte men reiste til Nysøe, og der hialp intet jeg maatte gaae med ham jeg kunde ikke faae ham til at gaae Eene derhen, og han bandede paae at jeg skulde gaae med, ellers gik han ikke; Efter hendes uopmærksomhed mod mig¹⁰, saa var det mig en hord Tuur, dog Thorv: fik mig gierne Overtalt til hvad han vilde, og jeg Blev nu umaadelig frapert ved at see frue Paulsen, saa daarlig saa hun ud, efter at have sadt lidt, saa kom endelig Thorv: ud med det og der blev megen jamren, dog saa tog jeg Ordet, og sagde at man havde skrevet mig til her fra Byen at all den Elendighed skadede Thors sundhed og opfordret mig til at hente ham; og da hun jo om nogle Dage selv tog til Kokke dalen, til Mandens fammille¹¹, saa haabede jeg hun vilde takke mig om jeg sørgede for hendes Fader, som virkelig ikke taalte at føre et saa

sørgeligt Liv, osv [men] havde det godt hos os. osv ☒ nu kom han til sit gamle Nysøe og alle Sorger vare glemte og han begyndte strax at Arbeide (["]thi nu har jeg dovnet saa længe[,"] sagde han), det var: Amors Svanesang¹², ["]ak jeg har gjort saa mange Amoriner, nu skal denne være den siste,["] (og det Blev det ogsaa) thi skjønt jeg sagde: at det endnu godt kunde være den Allersiste, og den Aller aller siste, saa fik han kuns tegnet endnu en paa Tavlen, som han havde betænkt som pendant, det var

- 271 -

24

N 1¹³

Det var Hymen med 2 Duer¹⁴ forneden svarende til Svanen, under Amor, dog han blev forstyrret ved den og blev kied af den saa den blev jasket ferdig, imidlertid kom Brev¹⁵ fra fr: P om at komme tilbage og følge med hende til Kokke Dahlen, dog Thorv lod hende svare at hun ikke maatte vente, han kunde ikke forlade sit Arbeide her, han gjorde da endnu, Comedie og Tragedie¹⁶, et lille rundt basrelief, og som pendant, Harmonie og Poesie¹⁷, begge med 2 figurer x 1

[...] ¹⁸

N x 2 Medens vi En dag sadde glade sammen her paa Nysøe, kom Clausen med fammille¹⁹ og besøgte os, og han var ret saa glad ved at see dem, og saa kom Mayer og Marstrand²⁰ min Søster Schou²¹ var her ogsaa, og vi bestemte en Tuuer til Møen²², og vare meget heldige med Veiret, paa store klint spiste vi til Midag og da der just en umvankende spillemand lod sig høre, tog Thorv: mig op til Dands, og vi dandsede ned af Bakken[.]

- 272 -

3 han var overhovedet saa munter, at Mayer og Marstrand ret glædede sig der over og sagde de havde aldrig seet ham saa tilfreds; og saaledes var han altid paa Nysøe, og alle vore Naboer have seet ham dandse og synge. I Stege var Ildebrand om Natten, jeg havde lavet hans Sæng Værtinden²³ lukket Vinduet[.]

- 273 -

4 Strax efter Amors Svanesang, tog han fat paa en Medallon²⁴ til Gr: Heideck²⁵, som havde ladet udføre Perseus, som befrier Andromeda²⁶ ;) i Marmor[.] han tog Maalet af dette, som der staaer en Afstøbning af paa Nysøe²⁷ i hans Atelier, og han gjorde Arkitekturen som omslynger Maler og Billedhugger Kunsten²⁸, jeg sendte en omrids af samme yndige Basrelief (som siden blev bestemt til Medalle²⁹ for Kunstnerne paa hans 50 Aarige Jubeleum) tillige med en Omrids af 3 Gratzier af samme størrelse som han havde staaende i Rom, og Gen.³⁰ valgte den siste, og saa skrev jeg til Rom for at bestille den Hugget i Marmor for Thorv: nu reiste han in fordie Datteren vilde reise vilde forære H: den til tak for et

Malerie³¹ som denne havde lovet ham.

- 271 -

5 Nu kom atter³² brev fra fr: P: at hun havde besluttet at reise til Rom³³ og ønskede at Thorv: skulde komme til Byen, dette gjorde han³⁴ ✘ og da det varede længe, over en Maaned, og Borup³⁵ havde imidlertid opstillet Hercules³⁶, saa tog han fat paa den, og nu gik den øvrige tid af Sommeren hen med den, jeg skrev ofte til ham og skynder paa ham at blive ferdig

- 274 -

25

N 6 med sin³⁷ Hercules, og i hvert Brev³⁸ hed det: [“]nu avencerer den godt og jeg haaber at komme snart[“], dog Uger og Maaneder gik hen, nu skrev jeg til ham at naar han slikkede for længe paa den saa vilde det gaae med den som med Apostelen³⁹, den vilde falde ned, herpaa Svarede han, at jeg havde spaaet rigtig paa en maade, han var kommet i Atelieet og fundet en Arm nedfalden dog var det ikke af Hercules men af Eskulap⁴⁰ (den samme som efter Thor's Død stortede næsegruus ned⁴¹, som for at straffe den formastelige⁴² der vilde paatage sig Thorv. Arbeide[.] nu kom jeg til Byen, og hørte at Kongen⁴³ vilde reise, Thor sagde mig at om nogle dage var Herkules ferdig saa frygtede jeg at dersom Kongen tog paa Jagt, uden at have seet Herkules, saa skulle samme staae i Leer, til han kom tilbage, nu traf det at jeg just mødte C Danneskiold⁴⁴, og jeg sagde til ham hvad jeg frygtede, og om han ikke kunde sige det til Kongen[.] det gjorde han strax, og kom tilbage og sagde[: “]om ½ Time kommer Kongen,[“] havde jeg nu bare tiet stille og ladet alt gaae, men jeg var bange at Thor ikke skulde være paaklædt og saa jeg fortalte ham hvad jeg havde gjort nu blev han gruelig vred, og skiendte og bannede mig, og holdt et gruelig huus, og saa

- 275 -

26

løb jeg min vej, fik bare sagt til Tieneren⁴⁵ om at gjøre reen i Antreen og faae Thor paaklædet, om Eftermidagen kom jeg igien, ✘ ✘ Kongen var ikke kommet, og Thor var vred endnu, den Tanke at have inviteret Kongen til at see paa hans Arbeid, pinte ham, og han kunde ikke tilgive mig, dog jeg forsikkrede ham at Gr: Dan: kuns havde sagt det til Mg: som en Idee fra ham selv osv ✘ ✘ Dog om Aftenen spille vi lotterie, og saa var alt glemt og han god igien Næste dag kom Majestæten, og han var saa naadig, og meldte ogsaa Droningen⁴⁶ osv, kort nu var alt godt igjen, dog Droningen havde sagt hun kom igjen med nogle fremmede Prinsesser troer jeg, kort det trak for længe ud, jeg tog hiem, og da alle besøg vare modtagne og figuren over ladt til Gibseren, saa kom Thor: herud⁴⁷, og nu fuldendte han det begyndte Basrelief: Hymen med Duerne⁴⁸, dog som sagt, det gefaldt ham ikke, og da jeg fra Hr: Harzen⁴⁹ i Hamborg fik spørgsmaal angaaende, Maler⁵⁰ og Arkitektur⁵¹ samt Biled Hugger kunsten⁵², hvorledes deres

Atributter vare osv og han sendte Tegning af det Huus han byggede hvor han vilde an bringe det saa gjorde Thorv: en Tegning for mig paa Tavlen, og denne gefaldt ham selv, og saa begyndte han at udføre først Skulpturen saa Malerkunsten, derpaa Arkitektuur og Poesie⁵³ jeg meldte de til H: og han fik dem i Terra Cotta til sit Huus⁵⁴[.]

---

¹ Familien Stampe forlod København antagelig i slutningen af maj 1843 for at rejse til deres herregård Nysø på Sydsjælland.

² De omtalte breve kendes p.t. ikke. Se evt. referenceartiklen Forsvundne breve.

³ 7.6.1843 døde den danske oberstløjtnant og kammerjunker Fritz Paulsen efter en tids sygeleje.

⁴ Dvs. omkring 21.6.1843, som det indirekte fremgår af teksten her.

⁵ Dvs. en slags sofa, se Ordbog over det danske Sprog.

⁶ Her er Thorvaldsen en anelse usædvanligt for Stampes erindringer dus med Christine Stampe. I Rigmor Stampe op. cit., p. 225 er dette "du" ændret til et "De".

Det er dog spørgsmålet, om ikke den skriftkulturelle norm har været, at man var Des på skrift, mens Thorvaldsen og Stampe i daglig tale var dus.

Se brev af 14.6.1842 fra Stampe til Thorvaldsen som et eksempel på, at dagligtalens dus slår igennem i den ellers mere formelle brevnorm.

Se i øvrigt Dus med Thorvaldsen.

⁷ Dvs. Nysø, hvor Thorvaldsen opholdt sig fra omkring 21.6.1843.

⁸ Dvs. Elisa Paulsen, som var gift med Fritz Paulsens.

⁹ Dvs. den danske maler C.A. Jensen og hans hustru Catharina Lorenzen (1796-1874).

¹⁰ Forholdet mellem Stampe og Elisa Paulsen var ikke det bedste, se fx et tidligere afsnit i erindringerne.

¹¹ Fritz Paulsens søster Abel Marie Cathrine Paulsen (1793-1870) var gift med Malte Bruun Nygaard (1789-1877), som fra 1843 var bestyrer på Kokkedal gods.

¹² Dvs. Amors svanesang, A456, som blev fuldført 1.7.1843.

¹³ Her begynder en passage i manuskriptet, hvor Stampe har nummereret de følgende seks tekststykker, 1-6. De befinder sig imidlertid forskellige steder i manus, men de præsenteres her i den numeriske rækkefølge, Stampe tilsyneladende havde tænkt.

Sidenummereringen springer derfor noget frem og tilbage i det følgende.

¹⁴ Dvs. Hymen, A731.

¹⁵ Antagelig forsvundne brev af 5.7.1843 fra Elisa Paulsen til Thorvaldsen, som han besvarede, jf. svarbrev af 7.7.1843.

¹⁶ Dvs. Tragediens og komediens muser, A342.

¹⁷ Dvs. Poesiens og harmoniens genier, A528, som blev fuldført 30.7.1843.

¹⁸ Mellem afsnit 1 og 2 befinder afsnit 5 sig egentlig i manus. Det gengives imidlertid først nedenfor for at skabe den nummerrækkefølge, Stampe tilsyneladende havde tænkt.

¹⁹ Dvs. den danske teolog og politiker H.N. Clausen, som var gift med Birgitte Francisca Swane (1797-1875). Sammen havde de sønnen Johannes Clausen (1830-1905).

²⁰ Antagelig juli 1843 var der besøg på Nysø af de danske malere Ernst Meyer og Wilhelm Marstrand.

²¹ Dvs. Susette Schouw.

²² Turen til Møn fandt antagelig sted juli 1843.

²³ Denne værtinde er p.t. uidentificeret.

²⁴ Antagelig medaljonen Gratierne, svævende, jf. A338, både fordi den er tæt på Perseus og Andromeda-medaljonen i størrelse og også har et svævende motiv, og fordi Gratierne svævende nævnes nedenfor som general Heidecks valg.

²⁵ Dvs. den tyske general og maler Carl Wilhelm Heideck.

²⁶ Dvs. Perseus og Andromeda, jf. A742.

- ²⁷ Dvs. Perseus og Andromeda, Nysø⁴⁹.
- ²⁸ Dvs. Genier for maleri, arkitektur og billedhuggerkunst, A525.
- ²⁹ Den omtalte medalje er p.t. ikke identificeret.
- ³⁰ Dvs. general Carl Wilhelm Heideck.
- ³¹ Dvs. Carl Wilhelm Heidecks maleri Scene fra en spansk bys forsvar under en guerillakrig (1841), B118.
- ³² Her synes der at være rod i nummereringen, men Stampe springer her tilbage til side 271, hvor det afsnit, hun har nummereret 5, befinder sig.
- ³³ Brev af 29.10.1843 fra Elisa Paulsen til Thorvaldsen skrevet i Rom dokumenterer, at Paulsen ganske rigtigt forlod København tidligere i efteråret 1843.
I Rom boede hun med sin mor i Via dei due Macelli 94 til moderens død i 1846.
- ³⁴ Thorvaldsen forlod Nysø og vendte tilbage til København på et tidspunkt i august 1843.
- ³⁵ Dvs. den danske billedhugger G. Borup.
- ³⁶ Dvs. Herkules, A14.
- ³⁷ Stampe springer her frem til afsnit 6, der befinder sig på s. 274
- ³⁸ Omtalte breve fra Thorvaldsen kendes p.t. ikke.
- ³⁹ Antagelig Judas Thaddæus, A105, som under formningen begyndte at slå revner, jf. 39. del, p. 196 af Christine Stampes manus.
- ⁴⁰ Antagelig december 1843 faldt en arm af lermodellen til Æskulap, jf. skitse A20.
Samme statue kom senere ud for et mere alvorligt uheld, se den videre tekst.
- ⁴¹ Christine Stampe henviser til lermodellen af Æskulap, jf. skitsen A20, som 26.6.1844 styrtede sammen i Thorvaldsens værksted, som da blev anvendt af Andreas Kolberg.
Statuen blev så på ny og senest 1847 opmodelleret og afstøbt i gips under tilsyn af H.W. Bissen.
- ⁴² Dvs. den danske billedhugger Andreas Kolberg, som i første omgang havde fået opgaven med at modellere Æskulap efter Thorvaldsens udkast.
- ⁴³ Dvs. Christian 8.
- ⁴⁴ Sandsynligvis den danske lensgreve Frederik Christian Danneskiold-Samsøe
- ⁴⁵ Dvs. Thorvaldsens kammertjener C.F. Wilckens.
- ⁴⁶ Dvs. Caroline Amalie.
- ⁴⁷ Dvs. Nysø.
- ⁴⁸ Dvs. Hymen, A731.
- ⁴⁹ Dvs. den tyske kunsthandler og købmand Georg Ernst Harzen.
- ⁵⁰ Dvs. Malerkunstens genius, A520.
- ⁵¹ Dvs. Bygningskunstens genius, A521.
- ⁵² Dvs. Billedhuggerkunstens genius, A522.
- ⁵³ Dvs. Poesiens genius, A527.
- ⁵⁴ De fire terrakotta-relieffer i Harzens hus kendes p.t. ikke. De findes antagelig ikke længere.

KILDER TIL
DANSK
KUNSTHISTORIE

NY CARLSBERGFONDET

~~Handwritten text, possibly a letter or manuscript, written in cursive script. The text is heavily crossed out with a large 'X' and contains several lines of illegible script.~~

Handwritten text, possibly a letter or manuscript, written in cursive script. The text is heavily crossed out with a large 'X' and contains several lines of illegible script.

24. En skiltet skal gaae til et gifttuen...
Den da der var den første gang at det blev
börnet end Entogtuen, saa talte den...
for det første om det til Mr. Sørensen, som
også havde en... og da han bagefter
at tale om... og da
for den...
~~at tale om det første...~~
jeg tog mig: ja da skrev jeg og da
saa gale at det ikke skete...
deraf, så sendte jeg: at det kan...
en god gang, og jeg kan...
saa en gang mere og jeg...
saa imod af alle...
første... saa alle...
og i det... som det ligner i...
: ja nu er jeg... glad...
ikke at... meget...
det... som...
og...
saa... at...
saa... at...
den... som...
jeg... mig...
at... i...
deraf:... og...
både... det...
Bemærk, og...
den... i...
den...
det... at... som...

32.
den...
og...
ind...
skal...
den...
og...
slet...
mig...
den...
saa...
den...
og...
den...
saa...
den...
saa...
den...
saa...
den...
saa...
den...
saa...

32
Jeg vil gjerne at du skal se den her afen
og saa Brevet som jeg skrev til dig og ligesom
med Manuskriptet som er af den her det
skal det ogsaa blive, og jeg skal blive
Svar! - Men det er ogsaa meget Brev
og jeg har saa meget at fortælle og saa lidt
faldt meget af dem saa lidt, jeg glæder
mig over at ogsaa Anden Skind
Loven at sende
for det som jeg ikke har været
Jernskibe har i almindelig Tær
og som maatte betynde sig meget her
Og at som sine Nærmeste, Sunde, har
saa gode, og Sunde, saa smilende
En Tid, og som det er ogsaa
faldt ofte som ting, naar nogen har
paa det her, som som det er sig over
= Logen i Anden Profund som har
mit trøst, og som det er at handle
Og som meget smilende som det er
saa som den smilende Tær, som
som som det vilde sig af det, og som
og som som det er at som det er
Der som i det som som det er,
som som, som som det er, som
som som, og det gjorde mig godt
Da det er den her som jeg har
glædet mig over som, som det er
Så som det er som som det er